یادداشت

رحمتی که در آن هستیم

حجت‌الاسلام والمسلمین حسین ابراهیمی
فعال فرهنگی

یکی از نام‌های روز قیامت، «یوم‌الحسرت» است؛ یعنی روزی که افراد بسیار در آن روز حسرت می‌خورند که کاش از فرصت‌های عمر بیشتر استفاده می‌کردند و به عبادت و مناجات با خدا می‌پرداختند. یکی از فرصت‌های عمر، همین نفس کشیدن در ماه‌هایی است که خدای تعالی در آن‌ها منتظر بهانه‌ای برای توجه و عنایت به ماست؛ منتظر یک حرکت کوچک از ما برای دربر گرفتن ما و بخشیدن ماست؛ مثل ماه رجب که گذشت و ماه شعبان که دارد تمام می‌شود و میهمانی خدا که در پیش است. روایت معروفی از امام رضا(ع) وجود دارد که متعلق به همین ایام است. ابوصلت هروی روایت کرده است که در جمعه آخر ماه شعبان به خدمت حضرت امام رضا(ع) رفتم.

حضرت فرمودند: «ای ابوصلت! اکثر ماه شعبان رفت و این جمعه آخر آن است، پس تدارک و تلافی کن در آنچه از این ماه مانده است تقصیرهایی را که در ایام گذشته این ماه کرده‌ای و بر تو باد که به آنچه نافع است برای تو، روآوری و دعا و استغفار بسیار کن و تلاوت قرآن مجید بسیار کن و توبه کن به‌سوی خدا از گناهان خود تا آنکه چون ماه مبارک درآید، خالص کرده باشی خود را برای خدا و مگذار در گردن خود، امانت و حق فردی را مگر آنکه اداکنی و مگذار در دل خود کینه فردی را مگر آنکه بیرون کنی و مگذار گناهی را که می‌کرده‌ای، مگر آنکه ترک کنی و از خدا بترس و توکل کن بر خدا در پنهان و آشکار امور خود و هرکه بر خدا توکل کند، خدا او را بس است.

و بسیار بخوان در بقیه این ماه، این دعا را:

«اَللّهُمَّ اِنْ لَمْ تَکُنْ غَفَرْتَ لَنا فیما مَضی مِنْ شَعْبانَ فَاغْفِرْ لَنا فیما بَقِیَ مِنْهُ؛ خدایا! اگر در آن قسمت از ماه شعبان که گذشته است، ما را نیامرزیده‌ای، در آن قسمت که از این ماه مانده است، بیامرزمان».

به‌درستی که حق‌تعالی، بنده‌های بسیاری را به حرمت ماه مبارک رمضان، از آتش جهنم آزاد می‌کند. واقعا حیف است ولو لحظه‌ای به این همه فضیلت توجه نکنیم و به آن رغبت نداشته باشیم.

رهبر معظم انقلاب همین روزها درمورد فضیلت ماه شعبان و لزوم توجه به خدای تعالی در این ایام فرموده‌اند: «ماه شعبان، ماه بشارت‌هاست. ماه شادی‌هاست. ماه تطهیر دل‌ها و نورانی کردن دل‌هاست با استغفار، با دعا، با مناجات. ماه آماده شدن برای ورود در برکات بی‌نهایت و بی‌پایانِ ماه مبارک رمضان است. آنچه از خدای متعال در این ماه انسان مطالبه می‌کند، یک نوع خاصی است؛ هَب لی کَمالَ الاِنقِطاعِ اِلَیک؛ «هَب لی قَلباً یُدنیهِ مِنکَ شَوقُهُ وَلِساناً یَرفَعُهُ اِلَیکَ صِدقُه». این درخواست‌ها سراپا نورانیت است، سراپا لطف است، سراپا معنویت است. خب، بخش مهمی از این ماه سپری شده؛ باید عرض کنیم «اَللّهُمَّ اِن لَم تَکُن غَفَرتَ لَنا فیما مَضی مِن شَهرِ شَعبانَ فَاغفِر لَنا فیما بَقیَ مِنه» ان‌شاءا... خداوند کمک کند از این چند روزی که باقی مانده است، استفاده کنیم؛ شاید ان‌شاءا... خدای متعال تفضلی به ما بکند.»

کاش بتوانیم این روزها دست به دعا برداریم. لااقل در قنوت نمازمان، همین دعا را با تمام وجود و رغبت تکرار کنیم و بگوییم:

«اَللّهُمَّ اِن لَم تَکُن غَفَرتَ لَنا فیما مَضی مِن شَهرِ شَعبانَ فَاغفِر لَنا فیما بَقیَ مِنه؛ خدایا! ما از تو می‌خواهیم؛ تو که باب رحمتت در این ماه باز است که اگر تا الان ما را نیامرزیده‌ای، اکنون ما را ببخشی تا پاک شویم؛ آن پاکیزگی‌ای که شایسته ورود به میهمانی تو باشد. الهی آمین!

بردار و بخوان

از وُلفیا تا ساگوارو

همه ما کم‌وبیش در طول روز بارها به آسمان زیبا و طبیعت اطراف خود توجه می‌کنیم و اگر در هیاهوی روز بتوانیم صدای پرندگان را هم بشنویم می‌توانیم بگوییم شانس با ما یار بوده است. زندگی شهرنشینی توجه ما را از زیبایی‌های اطراف و طبیعت کمتر کرده است اما کتاب آسمانی قرآن کریم به اندازه همه اعصار برای ما توصیه دارد.

یکی از توصیه‌های این کتاب بزرگ، توجه به طبیعت به عنوان نشانه‌ای برای عظمت خداوند است که با دیدن این شاهکارهای خلقت باید تسبیح بگوییم. همان‌طور که گفتیم یکی از نشانه‌های قدرت خداوند طبیعت، خلق بی‌همتا و نظم و قرار آن است؛ از کهکشان‌ها گرفته تا زمین سرسبز و دستگاه خلقت خداوندی، همه مایه‌ای برای تفکر انسان‌اند. این موارد باید در وجودمان حالات فروتنی، شکر، آرامش و تعظیم در برابر قدرت خداوندی را ایجاد کنند.

خداوند در سوره عبس، آیات ۲۴ تا ۲۸ به انسان دستور می‌دهد: «فَلْیَنْظُرِ الْاِنسَانُ إِلَی طَعَامِهِ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبّاً ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقّاً فَأَنْبَتْنَا فِیهَا حَبّاً وَعِنَباً وَقَضْباً؛ چشم بگشا و غذا و طعام خودت را ببین و چگونگی پرورش آن را از طریق نزول باران و شکافتن زمین و سر برآوردن گیاهان و دانه‌های غذایی، میوه‌ها و سبزی‌های خوراکی که اگر هر ورقی از آن را درست بنگری، کتاب و دفتری بزرگ از معرفت پروردگار در آن می‌بینی». با این اندیشه و با این بنیان فکر، نویسنده کتاب «از وُلفیا تا ساگوارو» تلاش کرده است با تلفیق دانشش در حوزه گیاه‌شناسی و فن نویسندگی، دریچه‌ای جدید از تفکر و تأمل به روی انسان امروز بگشاید. این کتاب، مجموعه روایت‌های کوتاهی است که با یک تمثیل از گیاهان آغاز می‌شود و از آن پلی می‌زند برای تفکر درباره خداشناسی، معنای هستی و اخلاق الهی. این روایت‌ها هرکدام به آیه، حدیث یا تکه‌ای از ادعیه گره زده شده‌اند.

درباره نویسنده این اثر خوب است بدانیم که او تحصیلات دانشگاهی‌اش در رشته گل و گیاهان زینتی است. زینب خزایی، سال‌ها در مطبوعات و مجلات کار کرده و یادداشت و روایت نوشته است. او در این کتاب، دانش، تجربه کاری و سابقه نویسندگی خود را باهم آمیخته است تا خوانشی نو و تازه از رابطه و تعامل طبیعت و معنویت ارائه دهد. این کتاب مشتمل بر ۸۸ روایت اخلاقی کوتاه است که نام هرکدام برگرفته از متن روایت است. نویسنده در تمام روایت‌ها سعی کرده است با یک مقدمه گیاهی، ماجرا را شروع کند؛ ماجراهایی واقعی که مدام در طبیعت و دنیای گیاهان جاری‌اند، اما کمتر به آن‌ها توجه شده است و بعد از آن به یک نکته اخلاقی پل می‌زند.

مروری بر فرصت‌های ماه مبارک رمضان در کلام وعاظ

این ماه را از دست ندهید

پای منبر

حمید ذاکری| آن‌هایی که اهل کارهای حرفه‌ای و تخصصی هستند، می‌دانند که چقدر دستیابی به بورس تحصیلی خاص یا پذیرفته شدن در دوره آموزشی حرفه‌ای، سخت است؛ آن‌قدر که بچه‌درس‌خوان‌ها یا حرفه‌ای‌های کار هم برای یافتن چنین فرصتی، خود را به آب و آتش می‌زنند. ماه رمضان در مکتب خدا چنین ویژگی‌ای دارد. ماهی است که بناست در آن با تمرین بندگی، توشه یک سال و گاه یک عمرمان را ببندیم. با این حال برعکس دوره‌های تخصصی زمینی، این دوره خاص از جانب پروردگار وقف عام شده است و برای همه ماست؛ همه ما، به شرط اینکه قدرش را بدانیم و در چشم‌برهم‌زدنی خدای نکرده با گناهی ناخواسته یا لغزشی، پوچش نکنیم. به‌گفته علما و کارشناسان دینی، اعمال ماه مبارک زمینه‌ساز بهره‌مندی از این دوره خاص هستند. در ادامه، پای منبر برخی بزرگان نشسته‌ایم تا بیشتر درباره این اعمال و چگونگی بهره‌مندی از آن‌ها بدانیم؛ به این امید که بتوانیم در این ماه، کاری کنیم کارستان.

حقیقتا شب‌زنده‌دار باشیم

آن‌هایی که ماه رمضان را درک می‌کنند، می‌دانند که ماه رمضان، ماه میهمانی خداست. میهمانی، قشنگی‌اش به این است که تقاضا نکرده، از تو پذیرایی می‌کنند. حالا اگر تقاضا کنی، چه کار می‌کنند؟ آی مردم! آی همه آن‌هایی که در صحن‌های مطهر این حرم نورانی صدای این حقیر را می‌شنوید! حواسمان باشد که خدا در مهمانی ماه رمضان، تقاضا نکرده ما را می‌بخشد. اگر امشب بگوییم «اَللّهُمَّ اغْفِرْلِیَ الذُّنُوبَ الَّتی تَهْتِکُ الْعِصَم» چطوری می‌بخشد؟ صد انزده جوابمان را می‌دهد. اگر امشب بگوییم «یَارَبِّ ارْحَمْ ضَعْفَ بَدَنِی» چه کار می‌کند؟ توبه نکرده می‌بخشد. اینکه می‌گویم، از خودم نمی‌گویم؛ روایت داریم. در ذیل بعضی آیات قرآن، معنا را به ما یاد دادند. بعضی‌ها توبه نکرده خدا آن‌ها را می‌بخشد. حالا اگر توبه کنیم، چه اتفاقی می‌افتد؟ لذا بازهم می‌گویم خوش به حال آن‌هایی که بفهمند ماه رمضان چه خبر است؛ چون بعضی‌ها می‌گویند ماه رمضان بیاید، برویم شب‌نشینی، برویم شب‌ها دورهم تا صبح بگوییم و بخندیم، اما بعضی‌ها می‌گویند ماه رمضان بیاید، برویم شب‌زنده‌داری کنیم؛ خلاصه خوش به حال آن‌هایی که بفهمند ماه رمضان چه خبر است. بالاتر از این، خوش به حال آن‌هایی که شب جمعه ماه رمضان را بفهمند. سفره شب جمعه ماه رمضان، اصلا سفره شب جمعه همه سال، سفره رحمت است. ماه رمضان یک خبر دیگری است. یک اتفاق دیگری است. پیامبر اکرم(ص) در روایت مشهوری فرمودند: «اگر امت من می‌دانستند که در ماه رمضان چه خبر است، از خدا می‌خواستند که همیشه ماه رمضان باشد».

حجت‌الاسلام والمسلمین ماندگاری

قرآن بخوانیم تا هم‌نشین اولیا شویم

ماه مبارک رمضان برپایه آنچه اهل معرفت می‌گویند، ماه سلوک إلی ا...تعالی و دار ضیافت‌ا... است. طبق آنچه ما در معارفمان داریم، مطلب این است که این ماه، ماهی است که رب با عبدش، سخن گفته است. به حسب روایتی از امام صادق(ع)، کتب آسمانی از تورات و انجیل و زبور تا قرآن، همه در ماه مبارک رمضان بر پیامبران الهی نازل شده‌اند. یعنی این ماه، ماهی است که خداوند با بندگانش سخن گفته است و آن‌ها را مورد خطاب قرار داده و مشمول عنایت خاصه خودش قرار داده است، لذا ما در روایات بسیار داریم که در ماه مبارک رمضان، به قرائت قرآن سفارش شده است. یک روایت در وسائل‌الشیعه از مُقنع شیخ مفید(رضوان ا... علیه) نقل شده که در آن آمده است ائمه‌اطهار(ع) در ماه مبارک رمضان، ۱۰ ختم قرآن می‌کردند؛ یعنی هر سه روز، یک ختم قرآن. روایتی است که محدث قمی از مرحوم مجلسی(رضوان ا... علیه) نقل می‌کند. در یک حدیث آمده است بعضی ائمه(ع) در ماه مبارک رمضان، چهل ختم قرآن می‌کردند. در آن روایت آمده است که هر ختم قرآنی که می‌کردند، ثوابش را به یکی از معصومین(ع) هدیه می‌کردند. این‌ها یعنی چه؟ اثر این کارها در قیامت، این است که هم‌نشین با قرآن می‌شوند. می‌خواستم این نکته را عرض کنم که در روایت آمده است اجر چنین فردی، آن است که در روز قیامت با ائمه(ع) باشد. این همه سفارش می‌کنند که در ماه مبارک رمضان هرچه می‌توانید قرآن تلاوت کنید، برای این است.

حجت‌الاسلام والمسلمین انصاریان

رمضان، دانشگاه خودسازی است

ماه رمضان، آغاز سال تربیتی است. ما سال‌های مختلفی داریم؛ سال شمسی، سال قمری و سال خمسی. سال شمسی با بهار و طبیعت آغاز می‌شود. سال قمری با محرم آغاز می‌شود. سال میلادی در ایام ویژه خودش در زمستان -برای مسیحی‌ها و کسانی که این سال را قائل‌اند- آغاز می‌شود و سال خمسی هر مسلمان، سال درآمدش است. اینکه روایات می‌گویند ماه رمضان آغاز سال است و به عبارتی «أَوَّلُ سَنَه» (بحارالانوار، ج۹۵، ص۳۳۴) شاید منظور این باشد که اول سال تربیتی است، اول سال خودسازی است، اول سال اصلاح و اول سال ترقی است. همان‌گونه که طبیعت با بهار تازه می‌شود، همان‌گونه که دارایی انسان در آغاز سال خمسی پاک و تطهیر می‌شود، اینکه ماه رمضان را اول سال گفته‌اند، اول سال روح است، نه سال طبیعت و نه سال مال. چون روح انسان پاک می‌شود، لذا اول سنه گفته‌اند. رمضان، باز شدن در دانشگاه خودسازی است. در این دانشگاه که همه دانشجویش هستند، حالا یکی واحد بیشتری می‌گیرد، واحد خودسازی، اصلاح و آمرزش و یکی واحد کمتری می‌گیرد. یکی در این دانشگاه به مراتب عالی رشد می‌رسد. بالاخره باز شدن یک دانشگاه، گستره تربیتی است. ماه مبارک رمضان، ماه گسترش سفره است، آن هم چه سفره‌ای! رسول خدا(ص) فرمودند: «تاکنون این سفره را نه فردی دیده، نه فردی درباره‌اش شنیده و نه به قلب کسی خطور کرده است». سر این سفره فقط یک گروه می‌نشینند؛ این گروه، روزه‌دارها هستند.

حجت‌الاسلام والمسلمین رفیعی

دوری از گناه؛ بهترین عمل

بهترین سؤال را امیرالمؤمنین علی بن ابیطالب(ع) در زمان بیان خطبه شعبانیه از پیامبر خدا(ص) پرسیدند که بافضیلت‌ترین اعمال در این ماه (ماه مبارک رمضان) چیست؟ پیامبر اکرم(ص) در جواب فرمودند: «أفضلُ الأعمال فی هذا الشهر الوَرعُ عن مَحارِمِ ا...؛ پرهیز از محرمات الهی و گناهان، بهترین عمل و بافضیلت‌ترین اعمال ماه مبارک رمضان است». ماه رمضان، ماه تمرین بندگی برای یازده ماه دیگر است. اگر به فرموده حضرت محمد(ص)، پرهیز از گناه بهترین عمل این ماه است، در ماه‌های دیگر هم بی‌شک بهترین عمل همان ترک گناه است و بنا به فرمایش امام صادق(ع)، باید تمام اعضا و جوارح در تمام طول عمر انسان از گناه پرهیز کنند. در شرایط و زمانی هستیم که وسایل ارتباط جمعی و محتوای آن‌ها از حساسیت خاصی برخوردار است. اینجا باید مراقب گناه چشم باشیم که هر مطلب و هر کلیپی را نبینیم و به آن اعتماد نکنیم. گناه گوش، آن است که هر حرفی را که زده می‌شود، گوش نکنیم و به آن ترتیب اثر ندهیم. گناه مو و پوست که بحث حجاب مصداق بارز آن است، باید در جامعه بسیار جدی لحاظ شود.

حجت‌الاسلام والمسلمین اکرمی شیرازی

رحمتی که زیاد می‌شود

در روایات وارد شده است که در رمضان هرشب که می‌گذرد، خداوند نسبت به شب قبل، رحمت خود را به‌صورت تصاعدی بیشتر می‌کند. خداوندی که در این شب‌ها، نظر رحمت به بندگان خود داشته است، در شب پایانی ماه رمضان به جایی می‌رسد که رحمت الهی برابر با رحمت خداوند در کل شب‌های ماه رمضان می‌شود. پیامبر اکرم(ص) در ماه رمضان درکنار دیگر عبادت‌ها، به اعتکاف توجه ویژه‌ای می‌کردند. آن حضرت برای انجام این مهم، بر اعتکاف ماه رمضان، به‌ویژه دهه آخر آن، اهتمام می‌ورزید و آن را با دو حج و دو عمره برابر می‌دانست. پیامبر(ص) ابتدا دهه اول ماه رمضان، سپس دهه دوم و درنهایت، دهه سوم این ماه را برای انجام اعتکاف برگزید و پس از آن، تا آخر عمر، بر اعتکاف در دهه آخر ماه رمضان مداومت داشت. زمانی که دهه آخر ماه رمضان فرامی‌رسید، پیامبر(ص) رختخواب خویش را جمع می‌کرد و خود را کاملا آماده عبادت می‌ساخت و در زیر سایبانی که برای ایشان فراهم می‌شد، عبادت می‌کرد.

حجت‌الاسلام والمسلمین عالی

زبانمان را نگه داریم

از آداب مهم ماه رمضان، کنترل زبان و رعایت آداب معاشرت و توجه به همسایه‌هاست. حیف این زبان و این دل که در غیر راه خدا و پیامبر و اهل‌بیتش استفاده شود! حیف که انسان می‌تواند با یک صلوات، برترین درجه بهشت را برای خودش تهیه کند، ولی مشغول حرف‌های بیخودی بشود که در آن نه خیر دنیا و نه خیر آخرت است. یکی از سفارش‌های پیامبر(ص) در خطبه شعبانیه این است: «و صلوا أرحامکم و احفظوا ألسنتکم». در این ماه، زبان‌هایتان را حفظ کنید. بیاییم یک مقداری کنترل کنیم. روایت داریم بیشتر کسانی که در جهنم می‌افتند، بر اثر گناه زبان است؛ چون گناهان دیگر خیلی دردسترس نیستند یا وسایلشان فراهم نیست. فردی که بخواهد دزدی بکند، شراب بخورد، زنا بکند، همه وقت شرایطش فراهم نیست، اما دروغ و غیبت، خرج ندارد. وسایلش هم همیشه فراهم است. روایت داریم هر روز اعضا و جوارح انسان از همدیگر احوال‌پرسی می‌کنند؛ از جمله زبان که رو می‌کند به بقیه اعضا و می‌گوید شما چطور هستید؟ آن‌ها هم می‌گویند اگر تو بگذاری، همه ما حالمان خوب است. اگر ما را به جهنم و آتش نبری، حالمان خوب است.

حجت‌الاسلام والمسلمین فرحزاد